

Концепция за развитие на дейността на Държавна агенция за българите в чужбина

Държавната агенция за българите в чужбина (ДАБЧ) е администрация на пряко подчинение на Министерския съвет по смисъла на чл. 47. (1) от Закона за администрацията (ЗА) за разработване и осъществяване на политиката на страната към българите в чужбина, тъй като за тази политика не е създадено министерство. В този смисъл както настоящата дейност, така и перспективите за развитието трябва да бъдат насочени към разработване на нови политики, развитие на съществуващите и подобряване на действията, свързани с практическото им реализиране. Дейността на ДАБЧ се предопределя от редица обективни и субективни предпоставки.

Нормативната база е първата обективна предпоставка, която определя законовите параметри на дейността на ДАБЧ. Тя включва международните договори, ратифицирани от България, регламенти, директиви, решения, рамкови решения на Европейския съюз (ЕС), Конституцията на Република България (КРБ), Административнопроцесуален кодекс (АПК), Закон за администрацията (ЗА), Закон за българите, живеещи извън Република България (ЗБЖИРБ), Закон за българското гражданство (ЗБГ), Устройствен правилник на ДАБЧ (УПДАБЧ) и други, имащи отношение към държавната политика за българите в чужбина.

Друга обективна предпоставка, която оказва влияние върху дейността на ДАБЧ, е системата от централни и местни органи и институции, които имат пряко участие или конкретно действие в реализирането на тази политика. Това са Президентът на Република България, заместник министър-председател, в чийто ресор е и държавната политика за българите зад граница, Министерство на външните работи, Министерство на вътрешните работи (Дирекция „Миграция“), Министерство на образованието и науката, Министерство на културата, Министерство на правосъдието (Дирекция „Българско гражданство“, Съвет по гражданството), Министерство на труда и социалната политика, Областни управители, местна власт и др.

Като един от тези държавни органи ДАБЧ, съгласувано със заместник министър-председател и съгласно функциите и задачите ѝ, заложи в нейния Устройствен правилник, участва пряко и съответно координира дейността на държавните институции за реализиране политиката на Република България спрямо българите в чужбина.

Дейността на всички органи в тази сфера се осъществява въз основа на вътрешноправни актове и национални стратегически документи и е синхронизирана с действащите основни международни договори и актове.

Миграционният процес в двете му направления – емиграция и имиграция също е обективна предпоставка, която оказва съществено влияние на дейността на ДАБЧ. Наличието на този процес е в основата на съществуването на Агенцията.

Тъй като българите в чужбина живеят на територията на други държави, следва да се отчитат и отношението на съответните държави и тяхното законодателство. То е различно в зависимост от това, дали са държави от ЕС, Северна и Южна Америка и други съвременни демократични държави с богат опит в миграционната политика, или става въпрос за държави от Югоизточна Европа, където не са преодоляни в определена степен националистически моменти в междудържавните отношения.

От субективните предпоставки, които оказват влияние върху дейността на ДАБЧ и съответно върху развитието ѝ, са: броят на личния състав и неговата професионална подготовка, бюджетът на агенцията и правомощията на Председателя, като орган на изпълнителната власт по смисъла на чл.19, ал. 4, т. 1 от ЗА.

Към момента, съгласно УПДАБЧ, личният състав наброява 25 човека. Предвид огромния брой българи, за размерите на нашата нация, живеещи в чужбина, това е крайно недостатъчно. Безспорно е, че увеличаването му, съобразено с условията в държавата, както и оптимизиране на структурата, е начин за оптимизиране на дейността на Агенцията.

Друга субективна предпоставка е бюджетът на ДАБЧ. Към настоящия момент той е под 700 хиляди лева, като освен това Агенцията е второстепенен разпоредител с бюджетни средства към МС. Увеличаването на бюджета, както и трансформирането във първостепенен разпоредител, е важна предпоставка за провеждане на по-сериозна, по-обезпечена и съответно по-качествена политика към нашите сънародници зад граница. В момента ДАБЧ няма оперативен контрол върху програмата „Роден език и култура зад граница“ и 334 ПМС, по които се финансират образователните и културните дейности на българите в чужбина. Управлението на средствата по програмата „Роден език и култура зад граница“ от ДАБЧ би дало възможност на Агенцията да засили своята роля сред нашата емиграция, като се използват добрите контакти с българските дружества по света.

Правомощията на председателя на Агенцията трябва да дават възможност за по-голяма оперативна самостоятелност и въздействие върху процеса по провеждане на държавната политика. Тъй като председателят на държавна агенция не е член на Министерски съвет, трябва да се разширява взаимодействието със съответния ресорен вицепремиер за синхронизиране дейността между държавните институции.

Развитието на дейността на ДАБЧ следва да бъде в синхрон с приетата през юли 2014 г. от Министерски съвет Национална стратегия за българските граждани и историческите български общности по света. Тази дейност трябва да бъде подчинена на следните приоритетни направления:

- I. ДАБЧ да способства за създаване на единна и непротиворечива нормативна уредба, регулираща обществените отношения на държавата с българските граждани и българските общности в чужбина. През м. юни 2012 г. Министерски съвет внася за разглеждане в Народно събрание проект за нов Закон за българите и българските общности извън Република България, който не е приет окончателно. Сега действащият ЗБЖИРБ е приет през 2000 г. и не е изменян нито веднъж, което е показателно за слабото му приложение. Освен това не е приет Правилник за приложение на закона, което допълнително усложнява работата с него. Това е една от насоките за развитие и най-вече за оптимизиране на дейността на Агенцията, а именно да бъде приет нов закон и съответен правилник за приложението му или да бъде променен стария закон и съответно приет правилник. Необходимо е да се доработи и Националната стратегия, преди да бъде гласувана от Народното събрание, като в нея следва да намерят място и новите политики, които времето изисква, както и да се направи план за действията във времето. Може да бъде записано по-конкретно взаимодействието между ДАБЧ и другите държавни и местни органи и институции. Следва да се държи сметка за различията при българите от историческите диаспори, които принадлежат към българската народност, но не всички са български граждани и новата миграция, която е почти изцяло съставена от български граждани със съответните права и задължения като такива.
- II. Реализиране на предвиденото институционално представителство на българите в чужбина, с което ДАБЧ следва да развива най-тесно сътрудничество.
- III. Заедно с Министерството на образованието и науката ДАБЧ да работи за разширяване мащабите и повишаване ефективността на провежданата образователна политика на България по отношение сънародниците ни в чужбина.

- IV. ДАБЧ следва да поддържа, задълбочава и разширява връзките с българите и техните структури в чужбина, като координира дейността на останалите държавни органи да бъде насочена към реално подпомагане на българските организации, медии, училища, читалища и религиозни общини в чужбина. Това подпомагане трябва да разширява своя обхват и мащаб, съобразно миграционните процеси.
- V. ДАБЧ трябва значително да разшири информационното обслужване на българите в чужбина, но съчетано с действия, повишаващи информираността на обществото в България за миналото, настоящето и бъдещето на българските общности зад граница.
- VI. ДАБЧ да продължи проучването и анализа на състоянието на българските общности по света, както и прогнозиране перспективите и предизвикателствата, пред които те са или ще бъдат изправени.
- VII. Подпомагане и стимулиране процеса на реемиграция, който да обхване и младата българска квалифицирана емиграция.
- VIII. Изменение и допълнение на нормативната база, улесняващо заселването на лица от български произход, осъществяване на мониторинг, икономическа и социална защита и духовно приобщаване. Ангажиране на местните власти в този процес. Провеждане на териториални проучвания за възможностите за заселване. Проучване на европейския опит, особено на страни като Германия, Унгария и др.
- IX. Разширяване на издателската дейност на ДАБЧ.

По всяко едно от тези направления, свързани с дейността на ДАБЧ, следва да се разработят и прилагат конкретни политики. Националната стратегия, приета от Министерски съвет, изисква от всички, ангажирани с тази дейност институции, да разработят тригодишни планове за действие. В изпълнение на това ДАБЧ трябва:

- 1) Да настоява за законодателни промени, които ясно да указват по какъв начин кандидатстващите за българско гражданство лица трябва да доказват българския си произход, ако нямат документ за възходящ българин. Много от нашите сънародници зад граница по обективни исторически причини не могат да представят такъв документ.
- 2) Развитието на дейността на ДАБЧ безспорно следва да включва и развитие и задълбочаване на контактите с всички изброени органи и институции, защото от това зависи цялостното провеждане на държавната политика към българите в чужбина. Особено внимание следва да се обърне на взаимодействието с органите на местната власт, които имат непосредствени впечатления от миграционните процеси в съответните населени места и са заинтересовани да се поддържа контакт с техните съграждани, напуснали България. Разширяването на взаимодействието с органите на местната власт при провеждане на културни, спортни и други мероприятия ще доведе до значително по-добри резултати.
- 3) Трябва да се работи за по-добър мониторинг, било общ или конкретен, върху миграционните процеси, отново чрез взаимодействие с други институции, като особено полезен е добрият контакт с МВнР. Развитието на дейността включва и по-добри контакти с новосформиращите се български общности по света.
- 4) В Закона за българите, живеещи извън България, е предвидено създаването на Национален съвет за българите, живеещи в чужбина като юридическо лице на бюджетна издръжка. Той е замислен като орган, изключващ съществуването на ДАБЧ като държавна институция. В самия закон Агенцията не съществува като държавен орган. Това трябва да бъде коригирано, като се създаде нов модел на представителство на българите в чужбина, което да отговаря на техните съвременни нужди, съобразно с миграционното им поведение, организационен живот и

интензивност на контактите с България. В Националната стратегия също е предвиден такъв съвет, но като независим консултативен орган на обществени начала към администрациите на Президента или Народното събрание, като членовете му се определят чрез общи избори.

- 5) В чл. 23 на ЗБЖИРБ се предвиждат правителствени програми в подкрепа на сънародниците ни зад граница, които се разработват от съответните министерства и се одобряват от Министерски съвет. ДАБЧ трябва да работи за промени в този закон, позволяващи и на Агенцията да има възможност да разработва такива програми и да одобрява проекти по тях или, в краен случай, ДАБЧ да участва с проекти по тези програми пред съответните министерства.
- 6) ДАБЧ да създаде списък с организации на българи, живеещи извън България (по смисъла на ЗБЖИРБ), признати със заповед на председателя на Агенцията и вписани в регистъра на организациите, воден от нея. Списъкът трябва да обхваща всички държави с исторически български общности.
- 7) Съхраняването на българския език е изключително важна предпоставка за опазване националната идентичност на българите зад граница и особено на подрастващото поколение, включително и децата от смесени бракове. ДАБЧ, чрез своите контакти с българите зад граница, в координация с МОН и на основание ПМС 334 от декември 2011 г. за българските неделни училища в чужбина, може да съдейства за значително нарастване на броя на съботно-неделните училища и броя на обучаващите се в тях ученици. ДАБЧ следва да настоява пред МОН тези нови училища да бъдат включени в списъка на Министерството за финансово подпомагане на неделните български училища в чужбина. За учебната 2014-2015 г. в него фигурират само 136 училища с 9189 ученици, което е крайно неадекватно на фона на общия брой българи зад граница.
- 8) ДАБЧ да настоява пред МОН в учебниците по история на България да бъде включен специален урок, запознаващ учениците в България с историята и настоящето на историческите български общности зад граница, тъй като днешните млади поколения у нас са крайно неинформирани по този въпрос.
- 9) ДАБЧ може да предложи на ръководството на БНТ да даде възможност в предаванията на БНТ Свят да се отворят директни телефонни линии, които да се използват от нашите сънародници от всички континенти.
- 10) Съгласно приетата от Министерски съвет Стратегия за българските граждани и историческите български общности по света ДАБЧ обобщава тригодишните планове за действие, съобразно заявените отговорности на всяка държавна институция по политиките, заложи в Стратегията. На това основание ДАБЧ може да съдейства за стартиране на процеса по изработване на тези планове, като настоява пред съответните институции да изпълняват предвиденото в Стратегията.
- 11) ДАБЧ следва да бъде член на предвидения в Стратегията на правителството Съвет по прилагане на националната стратегия за българските граждани и българските исторически общности в чужбина. Предвижда се той да бъде към ресорния заместник министър-председател с цел максимално взаимодействие и координация между ангажираните институции. Членовете, функциите и дейността на Съвета според стратегията ще се определя с акт на Министерския съвет на Република България.
- 12) На основание чл. 6 от Устройствения правилник на ДАБЧ председателят на Агенцията трябва да сформира съвети като консултативни звена за решаване на проблеми от неговата компетентност и работни групи за изпълнение на конкретни задачи.

За да се постигнат добри резултати в по-нататъшното оптимизиране на дейността на ДАБЧ, трябва да се използва натрупаният през годините значителен институционален опит при провеждане на политиката на държавата спрямо българските граждани и българските общности. Необходимо е да се вземат предвид освен съществуващите проблеми, също и новите предизвикателства пред Република България, които налагат интензифициране и синхронизиране на работата на всички органи, ангажирани в тази сфера.

Представената Концепция за развитие на дейността на Държавната агенция за българите в чужбина е в посока постигане на нейните стратегически цели: съхраняване на българското етнокултурно пространство; духовно единение на всички българи в страната и по света; изграждане на български лобита в чужбина. Тя е съобразена с вътрешното законодателство на Република България и основните международноправни актове в тази сфера.